

Област Монтана

▶ Население (2014)	140 473
▶ Територия (кв.км)	3635,6
▶ Брой на населените места	131
▶ Дял на населението в градовете (%)	64,3

Общ преглед

След двугодишен период на стагнация пазарът на труда в област Монтана започва бавно да се възстановява през 2014 г. Въпреки това доходите остават сравнително ниски, а делът на лицата, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност – висок. Монтана е областта с най-нисък обем на привлечените чуждестранни инвестиции, съотнесени към населението. Данъчната среда е сравнително благоприятна, но развитието на електронните услуги на администрацията и инфраструктурата изостава.

Монтана е една от областите в страната, в които демографската криза е най-ярко изразена. През 2015 г. зрелостниците от областта постигат най-лошите си резултати от въвеждането на матурите по български език и литература през 2007 г. В сферата на здравеопазването се забелязва недостиг на медицински специалисти. Околната среда е добре запазена, а вредните емисии – ниски. Регистрираните престъпления срещу личността постепенно се увеличават от 2011 г. насам. Монтана е областта с най-ниска интензивност на културните дейности в страната.

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ

ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Доходи и условия на живот

През 2013 г. средната годишна брутна заплата в областта е 6995 лв. при средно 9301 лв. за страната. През последните няколко години темпът на нейното нарастване е малко по-бавен от средния за страната, но нивото ѝ остава по-високо от това в други области със сходен икономически профил, като Видин и Ловеч. Поради ниската заетост Монтана е областта, в която най-малък дял от доходите на домакинствата се формира от работна заплата – едва 38,2% през 2014 г. при 56,2% за страната.

Делът на лицата, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност, е близо два пъти по-висок от този за страната. През 2012 г. относителната линия на бедност в областта възлиза на 3287 лв. (при 3431 лв. за страната), а под нея живее 23% от населението. От 2007 г. насам делът на населението, живеещо с материални лишения, в областта е по-нисък от общия за страната.

Пазар на труда

След двугодишен период на стагнация пазарът на труда в област Монтана започва бавно да се възстановява през 2014 г. Икономическата активност на населението се увеличава, достигайки 49,0%, а коефициентът на заетост на населението на 15 и повече години нараства до 41,0%, надхвърляйки 40% за пръв път от 2010 г. Областта обаче остава далеч от нивото на заетостта в страната (48,0%). През 2014 г. е отчетен минимален спад на безработицата, но тя продължава да бъде висока – 16,3% за областта спрямо 11,4% за страната.

През 2014 г. 100 лица на възраст 60–64 години, на които предстои да излязат извън състава на работната сила, ще бъдат заместени от 59 лица на възраст 15–19 години. Този коефициент на демографско заместване е по-нисък от общия за страната, който през същата година е близо 62 на 100.

Инвестиции

През 2013 г. Монтана е областта с най-нисък обем на привлечените чуждестранни инвестиции (с натрупване), съотнесени към населението – 271,2 евро/човек при 3230,9 евро/човек за страната. Разходите за придобиване на ДМА постепенно се възстановяват до нивата преди кризата, но остават чувствително по-ниски от средните за страната.

Темповете на усвояване на европейски средства от общините като бенефициенти на оперативните програми са сходни със средните за страната. Към 31 януари 2015 г. общият обем на усвоените средства от общините в област Монтана възлиза на 79,9 млн. лв. Съотнесени към населението, най-висока степен на усвояване постигат общините Монтана (919,5 лв./човек) и Вършец (812,7 лв./човек), а най-ниска – Якимово (17,1 лв./човек) и Бойчиновци (73,8 лв./човек).

Инфраструктура

Развитието на инфраструктурата в област Монтана остава. Гъстотата на пътната (16,6 км на 100 кв.км) и на железопътната мрежа (3,1 км на 100 кв.км) е по-ниска от средните за страната (съответно 17,7 км на 100 кв.км и 3,6 км на 100 кв.км). Делът на пътната настилка в добро състояние се увеличава – от 22,0% през 2012 г. на 31,4% през 2014 г., но остава далеч от показателя за страната – 40,5%.

Относителният дял на домакинствата с достъп до интернет през 2014 г. е 47,9% при 56,7% за страната. По-нисък е и делът на лицата, използвали интернет през последните 12 месеца – 56,1% спрямо 59,2% за страната.

Данъци и такси

Нивото на местните данъци и такси в област Монтана е чувствително по-ниско от средните нива за страната. Годишният патентен данък за търговия на дребно е над два пъти по-нисък от средния. Най-близки до средните за страната са размерите на данъка за прехвърляне на собственост и данъка върху нежилищните имоти на юридическите лица.

Единствената община, в която се забелязва ръст на някои от местните данъци и такси, е Вършец. Там данъкът за прехвърляне на собственост се увеличава от 1,0% през 2012 г. до 2,0% през 2013 г. и 2,5% през 2013 г., а таксата за битови отпадъци на предприятията – от 6,5‰ през 2012 г. на 8,5‰ през 2013 г. Таксата е намалена в Берковица (от 8,7‰ през 2012 г. до 8,5‰ през 2013 г. и 8,3‰ през 2014 г.) и Лом (от 5,5‰ през 2012 г. до 4,5‰ през 2013 г. и 3,5‰ през 2014 г.).

Администрация

Развитието на кадастралната карта спира още през 2010 г., когато са обхванати 12,3% от територията на областта при 15,9% за страната. Впоследствие покритието на кадастъра за страната нараства до 18,1% през 2014 г., докато това за област Монтана остава непроменено. Електронните услуги продължават да изостават, като през 2015 г. най-добре развити са те в общините Лом и Брусарци. По отношение на обслужването на „едно гише“ областта се представя значително по-добре, като пет от единадесетте общини декларира високо ниво на развитие.

Среднопретеглената оценка за областта в Рейтинга на активната прозрачност на органите на местното самоуправление на Фондация „ПДИ“ е 41,7 от максимум 88,4 точки при средно 54,5 точки за страната за 2015 г. Най-висока оценка получават общините Бойчиновци (60,6 точки) и Вълчедръм (53,3 точки), а най-ниска – Якимово (26,5 точки) и Лом (30,6 точки).

СОЦИАЛНО РАЗВИТИЕ ●●

Демография ●

Монтана е една от областите в страната, в които демографската криза е най-ярко изразена. В периода 2001–2014 г. населението намалява с 25,5%, което е четвъртата най-висока стойност след областите Видин, Враца и Разград.

Коефициентът на естествен прираст на населението също е най-неблагоприятният след този в област Видин и е по-нисък от този в области с по-лоша възрастова структура като Ловеч и Габрово. В периода 2011–2014 г. размерът на изселванията от областта намалява, но продължава да оказва влияние върху демографската ситуация в областта. В градовете живее 64,3% от населението на областта при 73,1% за страната през 2014 г.

Образование ●

Въпреки че нетният коефициент на записване в V–VIII клас е по-висок от този в повечето области, а делът на второгодниците е съпоставим с този за страната, качеството на образователния продукт не е добро. Делът на отпадналите от основно и средно образование е 3,3% през 2013 г. при 2,4% за страната, а резултатите, постигнати от зрелостниците от областта на матурите по български език и литература, са относително ниски. Най-ниска успеваемост е постигната през 2015 г., когато делът на неуспешно положилите изпита достига рекордните за областта 10,7% (при 6,4% за страната), а средната оценка пада до „добър“ 4,04 при „добър“ 4,21 за страната.

Монтана е една от петте области в страната, в които няма висше учебно заведение или филиал на такова. Това е една от причините за ниска дял на висшистите на възраст между 25 и 64 години – 17,1% през 2014 г. спрямо 27,0% за страната.

Здравеопазване ●●●

В областта има относително висок брой общопрактикуващи лекари, но съотношението през 2014 г. между броя на кардиолозите (12 770 души на един кардиолог) и интернистите (7024 души на един интернист) и местното население е по-неблагоприятно от средните нива за страната, съответно 5767 души на кардиолог и 5902 души на интернист.

През последните няколко години броят на леглата в многопрофилните болници се запазва постоянен. През 2014 г. в областта на 1000 души се падат 5,1 легла, докато този показател за страната е 4,8 легла на 1000 души от населението. В същото време натовареността на болничните заведения е висока. През 2014 г. за лечение са постъпили 36 727 души, което прави 261,5 на всеки 1000 души население – най-високата стойност за страната.

През 2014 г. здравноосигурени са 87,4% от жителите на областта, което е близко до обхвата в страната.

Сигурност и правосъдие ●●

През 2013 г. действителната натовареност на наказателните съдии в Окръжния съд е 5,1 дела на съдия месечно. По-ниски стойности на този показател се наблюдават само в областите Търговище (3,5 дела) и Перник (4,4 дела). Въпреки това делът на висящите наказателни дела остава висок – 10,3% спрямо 8,5% за страната. През последните две години (2012–2013 г.) делът на наказателните дела, приключили в 3-месечен срок, постепенно се увеличава и достига 91,0%, което е повече от този дял за страната – 88,4% през 2013 г.

До 2010 г. регистрираните престъпления срещу личността (съотнесени към населението) се движат около средните нива за страната. В периода 2011–2014 г. тези престъпления в област Монтана системно надхвърлят средните за страната. Престъпленията срещу собствеността обаче остават сравнително ограничени, като през 2014 г. са регистрирани 63,4 такива престъпления на всеки 10 000 души население при средно 89,0 за страната.

Околна среда ●●●●

През 2013 г. 58,7% от населението на областта живее в селища с достъп до обществена канализация (при 74,7% за страната), като свързаността с пречиствателни станции достига 34,2% (при 56,4% средно за страната).

Разходите за опазване на околната среда в областта започват да нарастват през 2012 г., а през 2013 г. вече доближават средните нива за страната от 288,9 лв. на човек от населението. През 2015 г. е приключен проектът за изграждане на воден цикъл на град Монтана, който включва и модернизацията и оборудването на пречиствателната станция на града.

Монтана е една от областите с най-ниски емисии на въглероден двуокис – 6,5 т/кв.км територия през 2013 г. при средно 293,9 т/кв.км за страната. По-ниска концентрация на този тип вредни емисии се наблюдава единствено в областите Добрич, Кърджали и Смолян.

Култура ●

Монтана е областта с най-ниска интензивност на културните дейности в страната.

Съотнесени към броя на населението, регистрираните посещения в музеите и библиотеките в областта са над 2 пъти по-ниски от средните за страната 662 посещения в музеите на 1000 души и 518 посещения на 1000 души в библиотеките през 2014 г. Посещенията в театрите през 2014 г. са около 11 000, като по-ниска посещаемост се наблюдава единствено в Перник и Смолян (без да броим Софийска област, където няма театър). Регистрираните в областта 81 посещения в театрите на 1000 души население са около 4 пъти по-ниски от средните за страната 319 посещения. Към 2014 г. Монтана остава една от петте области без кино.

Ключови показатели за област Монтана

Индикатори на икономическото развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
БВП на глава от населението (лв., текущи цени)	5255	5152	5951	6044	n.a.	n.a.
Средногодишен доход на лице от домакинството (лв.)	2838	3037	2961	2994	3276	4117
Средна годишна брутна заплата на нает (лв.)	5641	6028	6 289	6572	6995	n.a.
Дял на бедните спрямо линията на бедност за областта (%)	23,4	23,0	24,9	23,0	n.a.	n.a.
Коефициент на икономическа активност на населението на 15 и повече години (%)	47,7	46,2	45,5	46,1	46,8	49,0
Коефициент на заетост на населението на 15 и повече години (%)	42,9	40,6	39,1	39,2	39,0	41,0
Коефициент на безработица на населението на 15 и повече години (%)	10,1	12,2	14,1	14,9	16,7	16,3
Брой на нефинансови предприятия на 1000 души от населението	32	32	31	31	31	n.a.
Разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (лв./човек)	670	669	1128	997	1077	n.a.
Чуждестранни преки инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор с натрупване (евро/човек)	163	160	173	217	271	n.a.
Дял на домакинствата с достъп до интернет (%)	19,1	22,7	29,0	37,5	36,4	47,9
Дял на пътната настилка в добро състояние (%)	n.a.	24,8	25,8	22,0	29,1	31,4
Покритие на кадастъра (%)	10,2	12,3	12,3	12,3	12,3	12,3

Индикатори на социалното развитие	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Коефициент на естествен прираст на населението (‰)	-10,5	-12,3	-12,3	-12,8	-11,7	-12,8
Коефициент на механичен прираст на населението (‰)	-4,8	-6,2	-3,2	-3,4	-2,7	-3,2
Дял на населението с висше образование, 25–64 години (%)	15,7	15,4	15,8	18,1	18,4	17,1
Среден успех от матурите по БЕЛ	4,1	4,1	4,4	4,1	4,2	4,2
Процент оценки на матурите по БЕЛ под „среден“ 3,00	5,6	6,8	3,2	9,4	6,4	6,9
Дял на здравноосигурените лица (%)	88,9	85,4	87,9	87,1	86,1	87,4
Постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението	226,5	230,4	245,1	255,3	260,4	261,5
Регистрирани престъпления срещу собствеността на 10 000 души	90,8	110,6	95,3	77,1	81,5	63,4
Дял на висящите наказателни дела (%)	10,7	9,4	10,0	12,5	10,3	n.a.
Разходи за опазване на околната среда (лв./човек)	52,0	45,4	79,5	172,0	262,8	n.a.
Дял на населението с достъп до канализация, свързано с пречиствателни станции за отпадни води (%)	4,2	33,3	33,9	34,0	34,2	n.a.
Посещения в кината на 1000 души от населението	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Посещения в театрите на 1000 души от населението	67,7	71,5	66,3	49,8	67,0	81,2